



253

JULIOL
2014

SETANTA ANYS DE BRETTON WOODS: jubilaci3n o canvi

Jordi Bacaria, director CIDOB

Aquest mes de juliol es compleixen els setanta anys de la reuni3n que va tenir lloc a Bretton Woods entre l'1 i el 22 de juliol de 1944 en el context de la postguerra mundial i amb delegats de 44 nacions. En el setanta aniversari de l'establiment de les regles per a les relacions comercials i financeres del m3n industrial, encara segueixen vigents el Fons Monetari Internacional (FMI) i el Banc Mundial (BM), institucions financeres creades aquell any. Tot i que a Bretton Woods, coherentment amb els objectius de la confer3ncia, es va considerar la necessitat de la creaci3n d'una Organitzaci3n Internacional de Comerç, l'oposici3n dels Estats Units ho va impedir i no va ser fins el 1948 que es va signar l'Acord General d'Aranzels i Comerç (conegut com GATT per les seves sigles en angl3s). L'Organitzaci3n Mundial de Comerç (OMC) no arribaria fins el 1995, amb m3s de mig segle de retard sobre el que es va plantejar a Bretton Woods.

De tot el sistema de Bretton Woods, el que va fallar el 1971 va ser el mecanisme de tipus de canvis fixos de les divises associades al patró dòlar i l'equival3ncia d'aquest amb el preu de l'unça d'or, que va substituir a l'anterior patró-or. Fruit dels acords de Bretton Woods i malgrat el fracàs del sistema de tipus de canvi, el dòlar ha quedat fins avui com a moneda o divisa de refer3ncia internacional amb gran avantatge per als Estats Units com a pa3s emissor.

Bretton Woods va suposar un abans i un despr3s en el nou ordre econ3mic internacional, que fins avui segueix vigent sense que s'hagin produ3t grans canvis en la seva concepci3n institucional. Els acords de Bretton Woods es consideren un sistema internacional de regulaci3n del capitalisme i, des d'aquesta concepci3n, molts demanen la seva revisi3n o fins i tot la seva desaparici3n. No obstant aix3, el FMI i el BM, tot i les crisis financeres, del major protagonisme de les economies emergents en l'escenari internacional i, fins i tot, dels errors reconeguts a vegades per les mateixes institucions, segueixen pr3cticament igual que en el moment de la seva creaci3n.

Des del seu inici el FMI i el BM van ser dif3cils de distingir en les seves funcions i aix3 ho reconeixia un explicatiu document del mateix Fons Monetari de 1996, en el qual es cita la intervenci3n de John Maynard Keynes, un dels pares fundadors de les dues institucions (juntament amb el nord-americ3 Harry D. White), quan en la confer3ncia inaugural del FMI, va dir que s'havia creat un Fons que s'hauria d'haver anomenat banc i un Banc que s'havia d'haver anomenat fons.

De fet, ambdues institucions “germanes” nascudes a Bretton Woods són els pilars intergovernamentals que sostenen l'estructura de l'ordre econòmic i financer mundial. El FMI mitjançant la supervisió del sistema monetari internacional, i el Banc Mundial, des del seu Grup, va més enllà d'alleujar la pobresa al món i promoure el desenvolupament. El Centre Internacional d'Arranjament de Diferències Relatives a Inversions (CIADI) s'ocupa de la conciliació i l'arbitratge en les disputes d'inversions internacionals. Un dels casos més recents ha estat el que ha afectat Repsol com a demandant i la República d'Argentina com a demandada per l'expropiació de Repsol-YPF a l'Argentina, fins que al maig de 2014 Repsol va desistir del procediment després d'haver arribat a un acord amb el Govern de l'Argentina.

Pels seus diferents objectius, estructures de funcionament, orígens dels seus fons i, sobretot, per les seves diferents maneres d'implementar les seves accions, el FMI ha estat el principal receptor de les crítiques per la cruesa i condicionalitat de les seves intervencions estabilitzadores en països industrials i en desenvolupament. En canvi, s'ha estat molt més benvolent amb el Banc Mundial i, en el pitjor dels casos, se li ha criticat l'eficàcia de les seves accions però compensant-ho per la suposada bondat dels seus objectius orientats als països menys desenvolupats i amb elevats nivells de pobresa.

A més de les crítiques externes, el 2011, el FMI, des de la seva pròpia Oficina d'Avaluació Independent, va fer autocrítica per la seva mala supervisió en el període 2004-2007 previ a la crisi financera i econòmica, i els seus punts febles tant per anticipar la crisi com fins i tot per contribuir a aquesta des de posicions de supervisió poc prudencials. La institució reconeixia haver ignorat les interconnexions entre mercats financers i productius, i no haver establert una vinculació entre els desequilibris mundials en compte corrent que es produïen i els riscos sistèmics que s'acumulaven en els sistemes financers. El BM també ha realitzat diferents autocrítiques o canvis d'enfocament per pal·liar alguns dels problemes que generaven les seves activitats en favor del desenvolupament, per exemple, en impactes mediambientals, en el canvi climàtic, en la necessitat de tenir en compte les institucions per als mercats, entre d'altres. El que va ser l'anterior president del BM des de 2007, Robert B. Zoellick, uns mesos abans de finalitzar el mandat el 2012, insistia en la capacitat de renovació del BM des dels seus objectius inicials, superant la crisi interna de 2007 i establint la necessitat d'actuació del Banc en l'ajuda als països més enllà de l'assistència, creant oportunitats per al seu desenvolupament. Mentre que el BM ha augmentat la participació dels països en desenvolupament en la seva administració, la reforma en el FMI per augmentar la participació dels països emergents, aprovada pel Directori Executiu el 2010, no avança pel veto dels Estats Units el passat mes d'abril, encara que es continuen buscant fórmules per evitar el bloqueig del Congrés dels EUA.

Complerts els 70 anys dels acords de Bretton Woods, les institucions creades per assegurar l'estabilitat financera internacional i l'ajuda al desenvolupament, el Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial, respectivament, han estat entre l'obsolescència i la renovació, i s'han vist blanc dels atacs dels que volguessin la seva jubilació, especialment, arran de la crisi econòmica i financera i de les intervencions del FMI en els rescats dels països de la perifèria de l'euro. De moment, el possibilisme aconsella la seva reforma, de manera que augmenti la participació en la presa de decisions de les economies emergents al FMI i dels països menys desenvolupats al BM. Fins i tot la proposta de la Xina el 2009, amb el suport d'alguns països i el rebuig de molts altres, de crear una moneda de reserva supranacional per reemplaçar el dòlar, acceptava que fos el FMI l'organització per emetre aquesta divisa a partir dels Drets Especials de Gir (SDR per les seves sigles en anglès).

Potser no és encara temps de jubilació sinó d'un digne envelliment, cap a una necessària transició ja en curs, l'èxit de la qual dependrà de la capacitat de generar

una nova governança basada en el compromís de les grans potències i economies emergents, en lloc de l'enfrontament pel control de les institucions. El món de la postguerra mundial i del monopoli institucional i internacional de les potències industrials ha finalitzat. De fet, els BRICS ja han emprès una nova via que pot ser alternativa o paral·lela, vista la fins avui impossibilitat de tenir una adequada representació al FMI. En ple 70 aniversari de Bretton Woods, els BRICS, liderats per la Xina, han creat el New Development Bank (NDB) que tindrà la seva seu a Xangai, per fer front als seus propis reptes de finançament del desenvolupament i, principalment, d'estabilitat financera mitjançant un fons de reserva per a futures pressions de liquiditat (Acord de Reserves de Contingència) en què la Xina aporta el 41% de 100 mil milions de dòlars. A la paràlisi institucional del FMI, els BRICS han donat una resposta pragmàtica que podria configurar un nou camí sense retorn. Al cap i a la fi, l'hegemonia del dòlar dependrà també de l'avaluació de riscos i de la prudència del banquer principal dels Estats Units. És a dir, la Xina pot decidir l'edat de jubilació de Bretton Woods.